

Obsah:

Čtyři klíčové pojmy k dalšímu růstu (4. část – dokončení) <i>P. Fernando Millán Romeral, O.Carm., generální převor</i>	1
„Kristus z kláštera Vtělení“ – kresba svatého Jana od Kříže <i>P. Gorazd Cetkovský, O.Carm., Lída Faktorová</i>	4
Svatá Edith Stein a její text Ave Crux, Spes unica <i>Vladimíra Polišínská</i>	10
„Bez ustání se modlete“ (1 Sol 5,17) Ustavičná modlitba u sv. Augustína (3. část – dokončení) <i>Fra. Jan od sv. Bruna, OCD</i>	13

(4. část –
dokončení)

Čtyři klíčové pojmy k dalšímu růstu

P. Fernando Millán Romeral, O.Carm., generální převor

4) Kontemplace

Různí přednášející, kteří nám pomáhali při našem rozvažování v průběhu minulé generální kapituly, zdůraznili, jak důležité jsou mlčení, kontemplace a spiritualita, abychom žili své charisma v plnosti. Víme dobře, že tento prvek má důležité a ústřední místo v karmelitánském charismatu, není proto třeba, abych to zde opakoval. Jen jako příklad zmíním, že dokument *Ratio Institutionis Vitae Carmelitanae*¹ prohlašuje kontemplaci za *srdce karmelitánského charismatu* a připojuje (čl. 23):

„Kontemplativní rozměr není jen jedním z prvků našeho charismatu (jako modlitba, bratrství a služba): je to prvek dynamický, který je všechny sjednocuje.“

Žijeme v době informatiky, virtuálna a bezprostřednosti. Zprávy dospějí z jednoho konce světa na druhý ve zlomku sekundy. Máme bezprostřední, přímý přístup ke spoustě informací. To má bezpochyby svou kladnou hodnotu a církve to při různých příležitostech (oficiálně) vyložila. Přesto jsme v nebezpečí, že propadneme ustarané povrchnosti, záplavě nepromyšlených dat, „informací bez formace“ (tj. které člověka nijak nevzdělávají), postmoderní

¹ Oficiální dokument pro výchovu v řádu. Vydáno v Římě v roce 2000. Český překlad vydán jen pro vnitřní potřebu bratří karmelitánů, je dostupný v jednotlivých konventech bratří.

kultuře, zaměřující se na to, co je *light*, a vyzvedající skutečnosti prázdné, pomíjivé, ne transcendentní.

V takovémto společenském prostředí, více než v minulosti, je zapotřebí něčeho, co může karmelitánské charisma nabídnout: smyslu pro kontemplaci, pro duchovní hloubku. Karmelitán by měl být člověkem vnitřního života, hloubky, vnitřního bohatství, mužem či ženou, kteří uprostřed hluku a chvatu každodenního života, problémů a protikladů naší doby dokáží vytvořit vnitřní ticho, v němž může promluvit Bůh.

Někdy i my se dáme vést předsudky, unáhlenými soudy, ořepanými frázemi atd. Snad bychom měli na sebe vztáhnout, co řekla svatá Terezie sestrám: „Nesmíme si totiž myslet, že jsme uvnitř prázdné.“² Závěrečné poselství generální kapituly v roce 2007 tento aspekt zdůraznilo:

Při úsilí stát se opravdu modlícím se společenstvím byla naše pozornost ještě jednou zaměřena na hodnotu mlčení (srov. Řehole, čl. 21). V našem současném světě je přes míru hluku, informací a zpráv. Mlčení je otázka naslouchání. Jako jednotlivci i jako společenství potřebujeme mlčení a v něm naslouchat Bohu, vnímat znamení doby, nabývat moudrosti a schopnosti rozlišování a osvojovat si kontemplativní přístup. V řeholi bylo mlčení ochráněno zvláštními předpisy; i my dnes potřebujeme oporu (prostřednictvím) norem, na nichž jsme se sjednotili, aby se mlčení mohlo stát skutečností jak v našich společenstvích, tak pro jednotlivé bratry.

Stěží bychom mohli zakusit milosrdného a něžného Boha, pokud v našem životě není prostor pro to, co je podstatné. A velmi často bývá to, co je podstatné, důkladně zasuto prací, strukturami, zvyky, předpisy, všelijakým sobectvím, dokumenty... Mluví-li se mnou někdo o „dobrém řeholníkoví“, pak si (pod těmi slovy) představují nejen někoho, kdo žije ve společenství, kdo se modlí breviář, kdo nezanedbává slavení eucharistie a žije vážně své sliby atd., ale také někoho, kdo je schopen milovat, kdo dokáže požádat o odpuštění a odpustit, kdo se umí těšit z toho, co je ušlechtilé a krásné, rozhořčit se nad nespravedlností a dokáže se velkoryse dělit s druhými o svůj čas, o své schopnosti a svůj život. Svatý Jan od Kříže nás na to upozorňuje prostými, ale překvapivými slovy ve svých Výrocích o světě a lásce (59):³

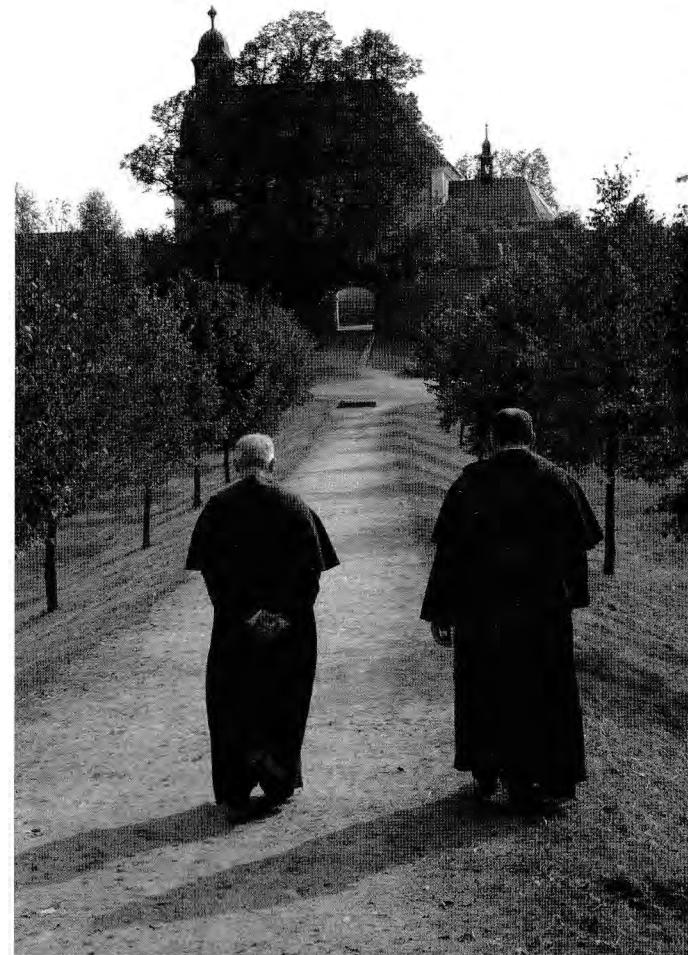
2 Cesta k dokonalosti 28,10. Používaný český překlad Josefa Kolářka na tomto místě není věrný. Připomeňme souvislost: Terezie učí sestry věřit, že Pán přebývá v jejich nitru a že tam se s ním mohou setkávat v modlitbě. Používá příměr: představit si své nitro jako nádherný palác, v němž sedí na trůnu veliký Král. A upozorňuje: tento vnitřní příbytek je něco nesrovnatelně vzácnějšího, než co na sobě spatřujeme zvenčí.

3 Jan od Kříže, *Krátké spisy a korespondence*, Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří 1998, str. 73.

V podvečer tě budou zkoušet podle lásky; nauč se milovat, jak Bůh chce být milován, a svou povahu opust.

A tak abychom poznali to podstatné a mohli se na to zaměřit, je nezbytné uchovávat si tohoto ducha a takovouto otevřenost pro kontemplaci. Některými našimi současníky, a snad i mezi řeholními osobami, je kontemplace považována za synonymum pro útek nebo pro nedostatek náležitýho vztahu ke společenské realitě, která nás obklopuje. Pravá kontemplace ale bezpochyby nikdy neodvrací náš pohled od skutečnosti kolem nás, ale učí nás vidět ji novými očima.

*Generální převor
P. Fernando
a P. John Keating
při návštěvě
Kostelního Vydří
v loňském roce.*

Jako příklad bychom mohli uvést apoštola Jana v překrásné kapitole (o událostech) u Genezaretského jezera (Jan 21). Evangelista nás, s pronikavostí pohledu jemu vlastní, upozorňuje, že scéna se odehrává při východu slunce, za ranního svítání, tedy mezi dvojím světlem... Apoštolé, kteří se namáhali celou noc, zapřádají z lodi rozhovor s tajuplnou postavou, která se na ně obrací z břehu. A tehdy Jan, učedník, který Ježíše tolik miloval, radostně vykřikne: „*To je Pán!*“ Kontemplativním je právě ten, kdo vnímá skutečnost kolem sebe a je schopen odhalit tajuplnou přítomnost Pána v našem životě. Kontemplativní člověk nehledí jen do výše, ale také kolem sebe a také „dolů“ k (lidem) potřebným, nejmenším, k vyhoštěncům tohoto světa a objevuje v nich onu přítomnost (Pána), tajemnější než kde jinde. Pravá kontemplace a pravá spiritualita vyúsťují do postoje služby a velkodušné ochoty.

Proto je mystik, člověk opravdu duchovní, člověk kontemplativní, nevyhnutelně také mistrem lidskosti a soucitu. A ze způsobu, jakým on je a jakým žije v tomto světě, lze rozpoznávat Boží milosrdenství a něhu.

Tyto čtyři prvky jsou navzájem tak hluboce spojeny, že rozvoj jednoho obvykle ovlivňuje i ty ostatní. Kdo prohlubuje svůj duchovní život, roste také v solidaritě a v apoštolské službě. Kdo velkoryse koná svou službu, nachází posilu a podněty pro rozjímání a kontemplaci. Kdo žije oba tyto rozměry harmonicky a pozitivně, obohacuje komunitu a vytváří prostředí vzájemnosti (communio; srov. Stanovy, čl. 16-18).

Kéž nám proto Pán pomáhá, abychom (ve svém úsilí) v těchto čtyřech oblastech pokračovali a rostli. Kéž Panna Maria, naše Matka a Sestra, nám dále zehná a provází nás.

„Kristus z kláštera Vtělení“ – kresba svatého Jana od Kříže

P. Gorazd Cetkovský, O.Carm., Líza Faktorová

Při kursech duchovních cvičení, která jsem vedl v loňském roce, jsem se držel exercicií a knihy kardinála C. M. Martiniho: *Der Acker ist die Welt*.¹ Strhujícím způsobem tu otec kardinál vysvětluje, proč mluvil Ježíš v podobstvích, a učí nás jim rozumět. V jednom z rozjímání mimo jiné zaznělo: celý život Pána Ježíše je podobstvím v širším smyslu (parabolé), které

¹ Herder 1986, původní italské vydání: *Perché Gesù parlava in parabole?* Bologna 1985.

mluví o Otci. Ježíšova slova i celé jeho jednání ukazují: Otec vás miluje! Já jsem vyšel od Otce, vrátím se k němu a vás vezmu s sebou...

A pak otec kardinál pokračuje: v evangeliu podle Jana je jedna událost, kterou lze považovat za vrchol onoho „podobství“, jímž Ježíšův život je, a která ve výstižném shrnutí odhaluje tajemství Otce, totiž zpráva o probodení Ježíšova boku (J 19,31-37). Naprosto neobvykle se tu evangelista čtyřikrát zapřísáhá, že jeho svědectví je spolehlivé, a zdůrazňuje tu posluchačům či čtenářům, že tuto událost z Ježíšových pašijí jim líčí proto, „abyste i vy věřili“, což je cílem celého Janova evangelia. Navíc ačkoliv se Jan obvykle na Starý zákon přímo neodvolává, na tomto místě to činí hned několikrát sobě. Probodení Ježíšova boku je tedy vrchol Janova evangelia, je „podobstvím“, tajemně shrnujícím celé evangelium.

Učedníku, který pohlíží na Ukřižovaného a vidí vyvěrat z jeho probodeného boku krev a vodu, se otevírají oči a on (pomocí citovaných veršů ze Starého zákona) poznává, že má před sebou pravého velikonočního Beránka, paschu Božího lidu, naplnění kultu Izraele, spravedlivého Služebníka, který je spásou národů, jehož úplné darování se je zdrojem bohatých pramenů spásy pro všechny. V okamžiku probodení boku je Ježíš nejvíc podobstvím o Otci a projevem lásky tajemného, skrytého Boha k hříšnému, trpícímu, osamělému a soudu propadlému člověku.

A v rámci exercičního rozjímání na to otec kardinál navazuje pobídkou: dívat se na svět (na jednotlivé lidi, události, záležitosti, na bolesti a slabosti církve i světa) „z pozice Kristova srdce na kříži“. Snažit se porozumět, že dějiny jsou ve skutečnosti dějinami Božími, že Otec to se svým milosrdenstvím myslí skutečně vážně a že z kříže nás objímá, tiskne k sobě, aby nás se sebou sjednotil. Takto na nás Bůh pohlíží, takto k nám přistupuje! A dál lze pak rozjímat: všechno působení církve je podílem na tomto a takovémto Božím přístupu k nám... No, a já si při těchto úvahách vzpomněl na pozoruhodnou kresbu Ukřižovaného, kterou nakreslil svatý Jan od Kříže. Snad se nemýlím, když jsem přesvědčen, že myšlenky otce kardinála k ní mají velmi blízko. Tak jsme na ní zaměřili svou pozornost a přinášíme vám o ní krátký článkuček.

Mluvíme-li o sv. Janu od Kříže, vyvstanou v hlavě většiny z nás patrně zejména pojmy: mystika, temná noc, poezie... Méně známý je fakt, že Janův hluboký vhled do tajemství Kristova kříže, spojený s vrcholným smyslem pro krásu, který je patrný z jeho textů, má přesah i do umění výtvarného. Svatý Jan od Kříže je rozený estét, jehož zušlechtila a vytříbila hluboká asketická očista a intenzivní mystický život. Sochařská a výtvarná dovednost, dvě světcovy záliby, známé z doby jeho pobytu v klášteře Vtělení v letech 1572-1577, kdy zde působil jako vikář a zpovědník, to dosvědčují. Sv. Jan ve volných chvílích nebo během rekreací vyřezává dřevěné krucifixy a kreslí. Právě z této doby pochází

slavná kresba, nazývaná „Kristus z kláštera Vtělení“, která se dochovala až do dnešních dnů a která „znepokojuje“ celé generace Janových obdivovatelů. Přestože světec v době svého pobytu v klášteře Vtělení ještě nepíše své nejznámější duchovní spisy, hluboký obsah jeho děl výtvarných jako by je předznamenával. I v odříkavém životě sv. Jana od Kříže, směřujícím k dokonalému splynutí duše s Bohem, mají totiž svaté obrazy své místo: nechávají duši „vzlétnout od malby k živému Bohu.“²

*Sv. Jan od Kříže,
Kristus z kláštera Vtělení*

Vznik kresby

O původu slavného „Krista z kláštera Vtělení“, jedinečné kresby svého druhu, vypovídají během procesu Janova blahověčení dva svědci: bosý karmelitán Jan od sv. Josefa, zpovědník Anny Marie od Ježíše, řeholnice z kláštera Vtělení, která kresbu dostala od Jana jako dárek, a ještě jiný bosý karmelitán, Alonso od Matky Boží, světcův důvěrník. K tomu je potřeba připojit další spolehlivá svědectví důvěryhodných osob, časově blízkých událostem: Alonso od Matky Boží a Jeroným od sv. Josefa oba napsali životopis sv. Jana od Kříže a Maria de Pinel z Monroy, karmelitka z kláštera Vtělení, sepsala historii kláštera. Ve všech třech těchto spisech je o kresbě zmínka.

Výjev, zachycený na kresbě, spatřil Jan pravděpodobně mezi lety 1574–1577. Zatímco se modlil na vnitřní tribuně kláštera, která ústí do klenby kostela, obdržel milost vidění ukřižovaného Krista. Vzal pak pero a inkoustem nakreslil na malý list papíru to, co před okamžikem mysticky nazíral. Kristus na kříži je zachycený v pohledu shora, z levé strany, v perspektivní zkratce, obrácen k lidu pod křížem (což už na výjevu není, to je třeba si domyslet). Hlava visí skloněna až na hrud, mrtvé tělo je konicky vypjaté kupředu a pní pouze na hřebec.

² Výstup na horu Karmel, 3V 15,2, Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří 1999, s. 248.

Mystické vidění je zachyceno velice tragickým, až drastickým způsobem, pro tu dobu ve výtvarném umění netytickým. Estetické nároky jsou převáženy touhou po reálném zobrazení Ukřižovaného Krista, tak jak ho sv. Jan v mystické modlitbě viděl. Střídmá a přitom jistá kresebná linka ukazuje Kristovo tělo s naléhavou intenzitou, rozechvěle a hutně, v geniální perspektivní zkratce. Obsah výjevu je zřejmý. Bůh Otec shlíží na svého Syna, podobného víc červu než člověku, na Syna, na jehož těle již není zdravého místa, který je ubit a zmučen lidským hříchem a visí na kříži nad světem, pro nějž umírá.

Kresba „Kristus z kláštera Vtělení“ vypovídá mnohé. Může se někomu zdát neobvyklým počinem světce, tak zdrženlivého co do sdělování důvěrností o jeho vlastním životě a na cestě duchovního výstupu tolik opatrného vůči věcem nebo jevům smyslovým, vůči našim představám a našemu poznání. Na druhé straně ale takovéto vyobrazení Ukřižovaného naprosto odpovídá kritériu, jímž se podle Janova názoru máme ve svém postoji ke svatým obrazům řídit:

„Církev uložila používání obrazů pro dva hlavní cíle: aby jimi byli uctíváni svatí a aby pohnuly vůli a probudily zbožnost k nim; a pokud tomu slouží, jsou prospěšné a jejich používání je potřebné. Proto se mají volit takové, které lépe znázorňují vlastní a živou podobu a více táhnou vůli k zbožnosti, a na to se má hledět víc než na cenu a originalitu provedení a na ozdobnost.“³

A tak můžeme v obrázku spatřovat pokus opravdového „otce“ Jana od Kříže vyjádřit několika tahy kresby skutečnost slovy nevyhovitelnou, projev jeho hlubokého vcítění se a soucitu. V 17. století mnozí v geniální kresbě rádi viděli čirý zázrak... Dnes tak silných výrazů neuznáváme, nicméně se nedá mluvit ani o čistě lidském výtvaru. Umělecké kvality jeho kresby s velkou pravděpodobností ovlivnil Janův mystický prožitek.

Mnozí autoři přijali naopak výlučně materiální koncepci Janova vidění. Jenže je nemožné zasadit takovéto vidění Ukřižovaného do konkrétní architektury kostela v klášteře Vtělení. Bratr Jan by se byl musel nacházet v naprosto nepravděpodobné pozici, která tam ani nebyla možná. Naopak zasadíme-li takovéto vidění Krista na kříži do kontextu mystického prožitku, můžeme s použitím Janovy vlastní terminologie říci, že se jednalo o vidění prostřednictvím vnitřních smyslů (představivé) anebo duchovní (intelektuální), určité a týkající se předmětů tělesných. V obou případech, oprostíme-li se od prostoru takového, jaký je, je pak možné vidět Krista takto obráceného k lidem. Perspektiva při vidění fyzickém nadpřirozeném by logicky předpokládala, že světec se nacházel na druhé straně klenby. Leč na tomto místě se v minulosti ani v současnosti nikdy žádná tribuna nenacházela.

³ Tamtéž, 3V 35,3, s. 297.

Historie kresby v následujících staletích

Výjimečná kresba upadá na mnoho desítek let v zapomnění. Autor ji totiž věnoval své nejmilejší duchovní dceři – řeholnici Anně Marii od Ježíše, která ji uchovávala po dobu téměř čtyřiceti let. Na krátký čas ji sice postoupila svému zpovědníkovi, bosému karmelitánu Janovi od sv. Josefa, ale vyžádala si ji od něj brzy nazpátek. Po návratu do kláštera Vtělení sestra Anna Marie během procesu Janovy beatifikace prohlašuje, že má ve svém vlastnictví „papíry se svatými věcmi“, které pocházejí od něj. Pravděpodobně v té době nechává Petr od sv. Marka pořídit kopii kresby, dnes bohužel ztracenou. Když Anna Marie umírá, přenechává originál kresby jiné řeholnici, Marii Pinel. Ta pro něj nechává zhotovit odpovídající relikviář, ve kterém Janovu kresbu kolem roku 1630 shlédnou Alonso od Matky Boží a Jeroným od sv. Josefa. Posledně jmenovaný – velký znalec života Jana od Kříže – pak ve svém životopise Jana od Kříže, vydaném v roce 1641, jako první z těch, kdo se Janovou osobností zabývali, zdůrazňuje zcela výjimečnou povahu kresby. Nechává ji převézt do Madridu, kde podle ní Vlám Hermann Panneels tvoří grafický list, který Jeroným od sv. Josefa otiskuje ve své knize. Panneels ve svém díle skloubil konvenčním způsobem jak samotnou událost Janovy mystické modlitby, tak předmět vidění. Až do 20. století pak byla Janova kresba více známa z tohoto Panneelova vypočtení než ze samotného originálu. A to i umělcům, kteří se jí nechali inspirovat.

V roce 1641, kdy umírá Matka Maria Pinel – opatrovnice kresby, je Janovo dílo umístěno spolu s jednou kostí světčova těla do nového relikviáře, kde zůstává uchováváno až do roku 1969.

Ohlas Janovy kresby v moderním umění

Uplynulé 20. století, které dalo svatému Janu od Kříže vystoupit ze stínu, znovuobjevilo také jeho kresbu ukřižovaného Krista. Teologové, historikové umění, kritikové i umělci upřeli pozornost na geniální světčovu kresbu. Oronzo, Sanchez Canton, G. Menéndez Pidal, Camón Aznar, Huyghe, Florisoon, Urs Von Baltasar, Nieto...nemluvě ani o nejlepších znalcích sv. Jana od Kříže – ti všichni popsali mnoho stran a věnovali mnoho studií otázkám, které klade Janův Ukřižovaný Kristus. Z hlediska umělecké koncepce kresby najdeme srovnatelné dílo jen u Michelangela, v benátské škole či u El Greca.

Otec Bruno od Ježíše-Marie, francouzský bosý karmelitán, vyzdvihoval aktuálnost Janovy kresby a v letech 1945 a 1950 ji jeho přičiněním mohli spatřit dva velcí španělští malíři: muralista José María Sert a surrealista Salvador Dalí.

Sert, specialista na monumentální nástěnnou perspektivní malbu, má „intuici“, že Kristus byl Janem od Kříže spatřen a zachycen již mrtvý, jako kdyby

světec z tribuny viděl Ježíšovo na kříži přibité tělo v horizontální pozici. Dle francouzských kritiků – zejména Huygha a Florisoon – byla tato interpretace fascinující a posloužila jako základ k teoretickému výkladu, vytvořenému tímto kritickým proudem. V té době již José María Sert namaloval tři skicy (sbírka A. Pugiverta v Barceloně), na nichž je kříž s Kristovým tělem vyobrazen v horizontální poloze. Analýza těchto skic nám umožňuje chápat horizontální polohu Krista jako Sertovu osobní prioritu. Řada objektivních faktů však dnes potvrzuje, že svatý Jan od Kříže nakreslil Krista na kříži v pozici vertikální.

V roce 1951 maluje Dalí obraz „Kristus sv. Jana od Kříže“, který je od roku 1952 vystaven v Glasgow Art Gallery. Ačkoli se Janovou kresbou výslovně inspiroval, koncepce, forma i obsah jeho díla jsou rozdílné. Dalšího Kristus – chladný a lhostejný, téměř mramorový, s krásným tělem řeckého boha – je na hony vzdálen impresionistickému naturalismu, dramatickému a živému pohybu Krista z Kalvárie, jak ho zachytil sv. Jan od Kříže.

Restaurování

Pro historii kresby má zásadní význam oslava výročí čtyř set let od vzniku tereziánské reformy Karmelu v Duruelu (1968). Kresba uzavřená po tři staletí ve svém relikviáři, kořist rozkladných sil přírody a drobné havěti, je svěřena Instituto Central de Conservación y Restauración de Obras de Arte, Arqueología y Etnología de Madrid, aby zde byla zkoumána a restaurována. Práce trvá rok a probíhá pod dozorem technického ředitele institutu Vicente Vinas Tornery.

Restaurování je odrazovým můstkem k mnoha zajímavým objevům. Ukázalo se, že kresba byla nalepena na dvou různých podložkách: na pergamentu a na dřevě. Po odlepení kresby z obou podložek je jasné, že kresba je provedena na dvou kusech papíru. První, původní, svrchní, obsahuje kříž a část těla, druhý – novější, je umístěn vespod jako podložka elipsoidního tvaru,

Salvador Dalí, Kristus Jana od Kříže

na níž byl nalepen původní kus papíru a k němu dokreslena anatomie Kristova těla.

Od té doby vznikla o Janově kresbě spousta hypotéz. Kdo realizoval tak odvažné dokončení, v jaké době a z jakého důvodu? Šlo o ukvapenou nesoudnost? Nebo o nutné restaurování, uskutečněné v dobré vůli dle dobových kritérií? Druhá z těchto hypotéz se zdá pravděpodobnější. Vše nasvědčuje tomu, že k zásahu došlo na konci 17. století, když byla kresba přemisťována do nového relikviáře.

Tyto nejasnosti ovšem nic neubírají na genialitě autora a jeho původního vytvoření. Pozoruhodná kresba k nám dodnes promlouvá nejen o velikém světcích, jímž byl sv. Jan od Kříže, ale především o tajemství Krista a o velikosti jeho výkupné Oběti. Učí nás dívat se očima víry z nových úhlů pohledu.

(Převzato dle textu, jehož autorem je P. Juan Bosco San Román a který tvoří součást knihy *Dio parla nella notte*, vydané nákladem časopisu *Il Messaggero del S. Bambino di Praga - Arenzano* (Genova), v roce 1990 při příležitosti 400. výročí úmrtí sv. Jana od Kříže.)

Svatá Edith Stein a její text Ave Crux, Spes unica

Vladimíra Polišínská

Dne 14. září slavíme svátek Povýšení svatého kříže. V tento den bosé karmelitky obnovují své řeholní sliby. Text, který následuje, napsala k této příležitosti sv. Terezie Benedikta od Kříže. Stojí za to se nad ním chvíli pozastavit, a to nejen jako nad textem pojednávajícím o kříži jakožto znamení spásy a naděje. Významné jsou totiž i samotné okolnosti jeho vzniku. Terezie Benedikta, vlastním jménem Edith Stein, byla původem židovka a v dospělosti konvertovala ke křesťanství. V roce 1933, když jako žena židovského původu nesměla už dále působit v akademickém prostředí, vstoupila do kláštera bosých karmelitek v Kolíně nad Rýnem. Zde zůstala, až dokud nebyla nucena v důsledku nacistické persequce uchýlit se na sklonku roku 1938 do kláštera v holandském Echtu.

Sv. Edith Stein s velikou účastí sledovala bolestnou zkoušku svého národa. Zřejmě i to ji, spolu s učením sv. Jana od Kříže, inspirovalo k hlubokému rozjímání Kristova utrpení a kříže. Dodnes je možné v holandském klášteře shlédnout obraz ukřižovaného Krista, před kterým prý často setrvala v modlitbě. Dne 1. září 1939 vypukla druhá světová válka. Když dva týdny nato sestra Terezie Benedikta připravovala pro sestry své komunity duchovní

slovo pro svátek Povýšení svatého kříže, byla si plně vědoma, jaký význam má obnova řeholních slibů, k jakým důsledkům může vést ono úplně a bezpodmínečně přijetí Kristova kříže. 2. srpna 1942, kdy pro ni přišli příslušníci gestapa, aby ji i její sestru Rosu zatkli a poslali do sběrného tábora Westerbork a následně do Osvětimi, byla vnitřně připravena vykročit na svou vlastní křížovou cestu.

I když jako laici žádné řeholní sliby neskládáme, můžeme přesto na slova sv. Edith Stein vzpomenout, například když budeme obnovovat svůj křestní slib. Zamýšlet se nad významem kříže a nad tím, jaké místo má v našem vlastním životě, jaká je naše odpověď na tázavý pohled Ukřižovaného, to ovšem můžeme kdykoli. Třeba právě u příležitosti svátku Povýšení svatého kříže.

Ave Crux, Spes unica!

14. září 1939

„Buď pozdraven, svatý kříži, naše jediná naděje!“

Tato slova nám církev vkládá do úst v čase, kdy rozjímáme o hořkém utrpení našeho Pána, Ježíše Krista.¹ Nyní, když se liturgický rok chýlí ke konci, je před námi vztyčen kříž, abychom k němu opět obrátili svůj zrak až do dne, kdy nám s novým velikonočním Aleluja bude dáno na chvíli zapomenout na zemi a radovat se z Beránkovy svatby.

Náš svatý Řád nás vyzývá, abychom svátkem Povýšení svatého kříže zahájily období postu,² a přivádí nás k úpatí Kříže pro obnovení našich posvátných slibů. Ukřižovaný Kristus na nás hledí a ptá se, zda stále chceme zachovávat, co jsme mu ve chvíli milosti slíbily. Dnes, více než kdy dříve, se kříž stal znamením odporu. Stoupenci Antikrista zpodobení kříže tupí a urážejí a snaží se ze všech sil vyrvat jej ze srdcí křesťanů. A často se jim to daří i u nás, kdo jsme kdysi slíbili následovat Krista a vzali na sebe jeho kříž. Proto nás dnes Vykupitel zkoumá a obrací se na každou z nás s otázkou: Chceš zachovat věrnost Ukřižovanému? Dobře to uvaž!

Svět je v plamenech, boj mezi Kristem a Antikristem otevřeně propukl. Proto rozhodně-li se pro Krista, může tě to stát život. Zvaž dobře, co jsi slíbila. Vyslovit a obnovit sliby je věc strašně vážná.

1 Zvolání: „O Crux, ave, spes unica,“ je úryvkem hymnu *Vexilla Regis prodeunt*, který patří k liturgii nešpor Svatého týdne. V karmelitánském breviáři před Druhým vatikánským koncillem bylo předepsáno, že tento verš hymnu se recituje kleče.

2 „Půst zachovávejte od svátku Povýšení svatého kříže až do neděle Zmrtvýchvstání Páně kromě nedělí denně, nevyžaduje-li nemoc nebo tělesná slabost či jiný spravedlivý důvod jej přerušit, neboť nutnost nezná zákona.“ (Karmelitánská řehole, kap. 16.)

Spasitel visí před tebou na kříži, protože se stal *poslušným* až k smrti kříže.³ Přišel naplnit vůli Otcovu, ne svou.⁴ Vykupitel visí na kříži svlečený, nahý, protože si zvolil *chudobu*. Vykupitel je před tebou s proboděným srdcem. Prolil krev svého Srdce, aby získal to tvoje. Chceš-li ho následovat cestou *čistoty*, ať je Ukřižovaný Kristus jediným předmětem tvé touhy, tvých přání a myšlenek. Děsíš se před velikostí toho, co posvátné sliby od tebe vyžadují? Nemusíš se ničeho bát. To, co jsi slíbila, převyšuje tvou lidskou sílu. Nepřevyšuje to však sílu Všemohoucího, která se stane tvou, když se mu s důvěrou odevzdáš, když on přijme tvůj slib věrnosti. Učinil to v den tvé profese a chce tak učinit i dnes. Samo milující srdce tvého Vykupitele tě zve, abys ho následovala. Paže Ukřižovaného jsou rozevřené, připravené přitisknout tě na jeho srdce. Žádá tvůj život, aby ti dal svůj vlastní. *Ave Crux, Spes unica!*

Svět je v plamenech. Požár může zachvátit i tento náš dům. Nade všemi plameny je však vztyčen Kříž. Nemohou jej pohltit, protože on je cestou ze země do nebe. Ty, kdo jej obejmou s vírou, láskou a nadějí, přenesou do lůna Trojice.

Svět je v plamenech. Chceš je uhasit? Pohleď na Ukřižovaného! Z proboděného Srdce tryská krev Vykupitele. Ta hasí plameny pekla. Osvobod' své srdce věrným plněním svých slibů, pak proud božské lásky zaplaví tvé srdce tak, že začne přetékat a bude přinášet plody až do končin země. Slyšíš nárek raněných na bitevních polích Východu i Západu? Slyšíš úzkostný křik umírajících? Dojímá tě pláč vdov a osiřelých dětí? Pohleď na Ukřižovaného. Jsi s ním spojena. Jeho milosrdná láska tě přenesou kamkoli, v moci kříže můžeš být přítomna na všech válečných frontách, ve všech místech bolesti. Láska božského Srdce kropí vše jeho drahocennou krví, která utiňuje, přináší spásu a vykoupení.

Oči Ukřižovaného na tebe zkoumavě hledí a ptají se tě. Chceš znovu se vší vážností upevnit svůj svazek s Ukřižovaným? Co mu odpovíš? „Pane, ke komu bychom šli? Ty máš slova věčného života.“⁵ *Ave Crux, Spes unica!*

(Nejnáročnější čtenáře prosím za prominutí, že neuvádím text Edith Stein v úplnosti, ale zkrácený, ve výběru, a že jako italštinářka překládám z tohoto jazyka - z italského překladu, uveřejněného v antologii Edith Stein: Nel Castello dell'Anima, pagine spirituali; přeložila Cristiana Dobner; Edizioni OCD, Roma 2004. Původní německé znění najdete v souborném vydání spisů Edith Stein: v jejich starším vydání: ESW XI (Freiburg/Br - Basel - Wien 1987), s. 124-126, v jejich novém vydání: ESGA 20 (Freiburg/Br - Basel - Wien 2007), s. 118-122.

3 Flp 2,8.

4 Srov. Jan 6,38.

5 Jan 6,68.

(3. část - dokončení) „Bez ustání se modlete“ (1 Sol 5,17)
Ustavičná modlitba u sv. Augustina

Fra. Jan od sv. Bruna, OCD

Slovní modlitba

Z toho, co bylo řečeno v předchozích částech článku, by mohla vyvstat otázka: Je podle svatého Augustina vůbec nutná slovní modlitba, tedy modlitba v tom smyslu slova, jak jí lidé nejčastěji rozumějí? Popřípadě: není taková modlitba pouze modlitbou těch, kteří ještě v duchovním životě dostatečně nepokročili?

Pro Augustina má slovní modlitba význam natolik, nakolik je ve stavu (pозemského) putování nutná k rozněcování touhy: „*Modlíme se bez přestání touhou (...), avšak ve stanovených hodinách a časech se modlíme k Bohu také slovy, abychom těmito znamenými věcí povzbudili sebe sama, uvědomili si, jak jsme v této touze pokročili, a pobídli se k jejímu většímu rozněcování. (...)* Hle tedy, ve stanovených hodinách vzdalujeme svou mysl od ostatních starostí, které mohou částečně uhasit naši touhu, a voláme ji zpět slovy modlitby, která nás přivádějí k tomu, po čem toužíme. (Snažíme se) zabránit tomu, aby touha zcela ochladla, (...) usilujeme naopak o to, aby byla znovu zapálena. Proto říká Apoštol: „*Vaše prosby jsou oznámeny před Bohem*“ (Flp 4,6).¹ Těmto slovům není třeba rozumět tak, že je potřeba dát je poznat Bohu, který je zajisté znal dříve, než byly vysloveny, ale ve smyslu, že jsou známy nám před Bohem, aby nám dodaly odvahy.“² Z toho plyne důležité poučení pro jeden z nejčastějších způsobů modlitby, modlitbu prosebnou. Ta není - v rozporu s rozšířeným pojetím - úsilím o změnu Boží vůle, ale o co nejplnější naše ztotožnění se s touto vůlí. To, oč prosíme, by se stalo i bez naší modlitby. Pokud se ale přidáváme k úmyslům modlitby Páně, přijímáme za svůj Boží plán a náš život se ubírá směrem, který chce Bůh, a jeho záměry se mohou uskutečňovat i skrze nás: „*Pokud říkáme: Posvěť se jméno tvé (Mt 6,9; Lk 11,2), povzbuzujeme sebe sama, abychom toužili po tom, aby Boží jméno, které je stále svaté, bylo svaté také mezi lidmi a nebylo odmítáno, což nepomáhá Bohu, ale lidem. Když říkáme: Přijď království tvé (Mt 6,10; Lk 11,2), které stejně přijde, ať chceme či nechceme, zaměřujeme svou touhu k tomuto království, aby přišlo pro nás a abychom si zasloužili v něm kralovat. (...)*“³

1 Český ekumenický překlad: „V každé modlitbě a prosbě děkujte a předkládejte své žádosti Bohu.“

2 *Epistola* 130,9,18 (CSEL 44, 60-61).

3 *Epistola* 130,11,21 (CSEL 44, 63).

Člověk ve stavu putování potřebuje pochopit a formulovat to, po čem touží. Jeho touha, jeho směřování, musí být zaměřeny k nějakému cíli. Čím lépe je tento cíl znám a nahlížen, tím silnější je touha po něm a tím spíše také člověk použije přiměřených prostředků k jeho dosažení. Nutnost slov je však relativní. Jsou i okamžiky, kdy slovní vyjádření není nutné a snad ani možné: „Častěji je modlitba tvořena vzdechy než slovy, slzami než mluvením. Naše slzy jsou před Boží tváří a naše vzdychání není skryté tomu, jenž vše stvořil svým slovem a nemá zapotřebí lidských slov.“⁴

Způsoby modlitby

Prosebná modlitba, o níž jsme se krátce zmínili v předchozím oddílu, není jedinou formou slovní modlitby, kterou je možné integrovat do konceptu ustavičné modlitby. V Augustinových spisech můžeme rozlišit ještě minimálně čtyři další způsoby či formy. Všechny vycházejí ze života člověka, který stojí před Boží tváří. Jde tedy o jakousi modlitbu života, která v žádném případě není nepřístupná ani tomu, kdo je povolán k životu aktivnímu. Agostino Trapè ztotožňuje rozličné způsoby modlitby s rozličnými postoji člověka před Bohem: „Postoj toho, kdo je stvořen a stojí před tváří Stvořitele, je vyjádřen adorací (klaněním); postoj zamilovaného před tváří věčné Krásky je vyjádřen chválou; postoj obdarovaného před tváří jeho dobrodince je vyjádřen díkem; postoj toho, kdo se cítí hříšníkem, před tváří svatého, kterého urazil svými činy, je vyjádřen modlitbou za usmíření; postoj chudého, potřebného a ubohého před tím, kdo vlastní všechny poklady, kterými může uspokojit všechny naše potřeby, je vyjádřen prosbou.“⁵ Jelikož o poslední ze jmenovaných forem, prosebné modlitbě, jsme se již krátce zmínil, pokusíme se o krátký komentář také k ostatním.

Modlitba klanění

Základním východiskem pro modlitbu klanění je vědomí, že jsme stvořeni, a zároveň pravdivé nahlédnutí toho, kým jsme před Stvořitelem. Augustin ještě jako manichejec věřil, že člověk může pomáhat Bohu v boji proti zlu a že Bůh tuto pomoc potřebuje.⁶ Později došel k poznání Boha, jenž je zcela nezávislý na svém stvoření, kterému jen ze své lásky dává bytí, a jenž je pro člověka zároveň dárce světla, poznání, a pramenem lásky.⁷ Klanění však

4 Tamtéž 130,10,20 (CSEL 44, 62-63).

5 *L'uomo e maestro di preghiera*, s. 65.

6 Tamtéž, s. 13.

7 Srov.: *De civ. Dei* 8,4 (CCL 47, 220).

neznamená jen intelektuální nahlédnutí těchto pravd, ale jejich přijetí. Tedy nechat jimi utvářet svůj život, svůj postoj před Bohem.⁸ Člověk, který takto přijímá Boha jako Stvořitele a sebe jako stvoření, stojí v pravdě, a tak se klaní Bohu. Základem pro chvíle, kdy se přímo věnujeme modlitbě klanění, například eucharistické adoraci,⁹ je tedy upřímný postoj klanění, uznání Boha a přijímání jeho vůle, což je záležitost celého života. Viditelným projevem klanění je pak oběť. Pro Augustina je však vnější vyjádření neoddelitelně spjaté s vnitřním postojem, vnější oběť s obětí vnitřní. Proto se pro něj stává obětí každý „dobrý skutek, kterým se snažíme sjednotit se ve svatém společenství s Bohem, a který směřuje k poslednímu dobru, jehož dosažením dosahujeme pravé blaženosti.“¹⁰ Nejdokonalejší obětí se tak stává oběť člověka, který plně přijímá Boha a jeho vůli: „Nejvíce se stává obětí sama duše, která vstupuje do dialogu s Bohem, aby zapálena ohněm jeho lásky ztratila formu světské žádostivosti, oblékla se v nepomíjivé a stala se hodnou Boha, protože přijala z jeho krásy. Tuto myšlenku vyjadřuje i Apoštol, když říká: „Nepřízpůsobujte se už tomuto světu, ale změňte se, abyste dovedli rozeznat, co je vůle Boží, co je dobré, Bohu libé a dokonalé“ (Řím 12,2).“¹¹

Modlitba chvály

K tomu, abychom mohli Boha chválit, je podle Augustina zapotřebí dvojí: jednak vhodná slova, kterými lze důstojně vyjádřit Boží chválu. Ta nám připravil sám Bůh: „Aby mohl být člověkem náležitě chválen, Bůh sám vyzpíval svou vlastní chválu a člověk tak nalezl způsob, jak ho chválit.“¹² V žalmech nacházíme více hlas Duchu svatého než náš vlastní. Nemohli bychom zpívat tato slova, pokud by nebyla inspirována jím samým.¹³ Pokud ale Bůh připravil tato slova, neučinil tak kvůli sobě, nýbrž kvůli nám. Naše chvála v posledníku přináší užitek nám a nikoli Bohu: „Boží důstojnost se nezvětšuje, když ho chválíš, a neztrácí nic ze své velikosti, pokud ho urážíš. To ty se stáváš lepším tím, že chválíš toho, který je dobrý, zatímco pokud ho urážíš, stáváš se horším. Ale ten, který je dobrý, zůstává dobrý stále.“¹⁴ A na jiném místě: „Pokud chválíš zloděje, protože je zloděj, nestáváš se jeho komplicem? Naopak, pokud

8 *L'uomo e maestro di preghiera*, s. 69.

9 Zde jde o aktualizaci. V Augustinově době tato forma úcty k Nejsvětější Svátosti ještě nebyla rozšířena.

10 *De civ. Dei* 10,6 (CCL 47, 278).

11 Tamtéž.

12 *Ennar. in psal.* 144,1 (CCL 40, 2088).

13 Tamtéž, 26 (2),1 (CCL 38, 154).

14 Tamtéž, 134,1 (CCL 40, 1937).

*chválíš spravedlivého pro jeho spravedlnost, nestáváš se svou chválou účastníkem na jeho spravedlnosti?*¹⁵

Druhým předpokladem, nezbytným pro důstojnou chválu, je soulad našeho života s Kristovým životem a podřízení naší vůle vůli Boží. Celý život se pak stává chválou. „*Nepřestávejme nikdy chválit Pána! Řekli jsme slovo, a je pryč; něco jsme vykonali, a pak jsme skončili; chválili jsme Pána, a pak jsme umlkli; zpívali jsme, a pak jsme si odpočali. Přejdeme k tomu, že se věnujeme jiným věcem, které je třeba vykonat. Znamená to, že v nás přestává Boží chvála? Ne, protože tvůj jazyk chválí jen okamžik, ale tvůj život musí být stálou chválou.*“¹⁶

Je ale možné chválit Boha i v obdobích, kdy se zdá, že nám život přináší jen hořkost a utrpení? A za co Boha chválit v takových chvílích? Často ne za bezprostředně prožívanou skutečnost, jelikož taková chvála by nemusela být upřímná, ačkoli to není vyloučené. Je však možné chválit Boha za to, že nás zachovává ve víře, naději a lásce. Augustin takto komentuje slova žalmu: „*Blaze těm, kteří přebývají v tvém domě; budou tě chválit na věky věků*“ (Žl 84,5).¹⁷ „*Kde se však toto stane? V mém životě. Ale jaký život je život tohoto věku? Mohlo by se odpovědět: Má smrt! Proč tvá smrt? Protože jsem ve vyhnanství, daleko od Pána. A pokud být s ním spojen znamená život, být vzdálen znamená smrt. Je tu však něco, co ti dodává útěchu? Ano, naděje. Pokud žiješ v naději, chval také za naději a zpívej pro naději. Nezpívej pro to, co je příčinou tvé smrti; zpívej pro to, co ti dává život. Tento svět a jeho trápení je příčinou tvé smrti, ale naděje na dosažení obnoveného světa ti dává život. Budu chválit Pána ve svém životě.*“¹⁸

Podobně jako přicházejí těžké chvíle, mohou již v tomto životě přijít okamžiky, kdy chvála, kterou by chtěl člověk Bohu vzdát, přesahuje možnost slovního vyjádření, což je bezpochyby v napětí s první podmínkou důstojné chvály, totiž použitím vhodných slov. Nejde však o pohrdání těmito slovy, nýbrž o jejich překročení: „*Zpívejte Bohu s jáсотem! (...) Jáсот je jistý zvuk, který ukazuje, že srdce chce zrodit cosi, co nelze vyjádřit slovy. A komu přísluší tento*

15 *Tamtéž*, 134,4 (CCL 40, 1940).

16 *Tamtéž*, 146,1 (CCL 40, 2122).

17 Když cituji žalmy mimo rámec citace Augustinova textu, uvádím číslování, které je obsaženo v ČEP. Naopak Augustinovy komentáře jsou číslovány podle pořadí LXX. Není přesně známo, z jakého překladu Augustin ve svých komentářích vycházel. Jednalo se však pravděpodobně o latinský text, přeložený z řečtiny. Jeronýmův překlad z hebrejštiny ještě neznal. Pro rozmanitost latinských verzí často konzultoval řecký text. Srov.: S. Agostino d'Ipbona: *Commento ai salmi di lode*, Introduzione, traduzione e note a cura di C. Borgogno, Edizioni Paoline, Milano 1986, s. 11.

18 *Ennar. in psal.* 145,7 (CCL 40, 2110).

jáсот, ne-li nevýslovnému Bohu? Nevýslovné je to, co nemůže být vyřčeno: když však nemůžeš vyjádřit to, co chceš, a nesmíš ani mlčet, co jiného ti zbývá, než jáсот a otevřít srdce v nevýslovné radosti, která přesahuje hranice slov? Pěkně mu zpívejte, s jáсотem.“¹⁹

Modlitba děků

Modlitba děků úzce souvisí s modlitbou klanění a modlitbou chvály. Stejně jako ony je projevem postoje člověka, který vnímá, že je Bohem obdarován. Klanění, které je projevem přijetí Boha, je podmínkou, která tomuto obdarování otevře dveře našeho života. Vztah chvály a děků je rovněž velmi úzký, děk však můžeme považovat za projev vděčnosti za konkrétní projevy Boží přízně, které ve svém životě zakoušíme.

Jistě je možné děkovat za jakýkoliv Boží dar, avšak pro Augustina byly nejbohatším zdrojem radosti a děkčinnosti především poznání Božího plánu spásy a jeho realizace v konkrétním životě, tedy dar odpuštění a smíření s Bohem. Sám toto odpuštění prožil, když přijal křest, a ve Vyznáních líčí radost, kterou mu působilo rozjímat o plánu spásy, jak se tomu v následujících dnech věnoval: „*Byli jsme pokřtěni a zmizel veškerý neklid, který v nás působil náš minulý život. V těch dnech jsem se nemohl nasytit přemítáním o velikosti a hloubce plánů spásy, které máš s lidstvem. Proléval jsem (těž) mnohé slzy, když jsem naslouchal hymnům a písním, které zněly v tvém domě!*“²⁰ Z tohoto úhlu pohledu můžeme vnímat i jeho teologický zápas proti pelagianismu jako zápas o možnost pravdivého postoje člověka před Bohem, umožňujícího opravdově se modlit a přijímat s vděčností jakékoliv dobro jako Boží dar: „*Vyznávám, že jsi mi odpustil vše, čeho jsem se dopustil ze své svobodné vůle, ale i vše, čeho jsem se nedopustil, protože ty jsi mě chránil.*“²¹ Stejnou myšlenku, obsaženou v poslední citaci, vyjádřil světec i pozitivně, ve známé větě: „*Tvé zásluhy (člověče) nejsou ničím jiným, než Božím darem. Když Bůh korunuje tvé zásluhy, korunuje své dary.*“²² I modlitba děků se tak vztahuje plně k Bohu, význam však má opět hlavně pro člověka, který si i skrze ni uvědomuje množství Božích darů, jež od Boha ve svém životě přijal.

19 *Ennar. in psal.* 32 (2),8 (CCL 38, 254).

20 *Confess.* 9,6,14 (CCL 27, 140).

21 *Confess.* 2,7,15 (CCL 27, 25).

22 *De gratia et libero arbitrio* 6,15 (PL 44, 891).

Modlitba za usmíření

Modlitba za usmíření by jistě mohla být zahrnuta prostě do prosebné modlitby, jak je tomu i v samé modlitbě Páně, kde prosba „odpusť nám naše viny“ představuje jednu z celkem sedmi proseb. Přesto, jak bylo uvedeno, postoj před Bohem, který k ní vede, je možné odlišit od postoje typického pro prosebnou modlitbu za jiné potřeby. Modlitba za usmíření předpokládá člověka, který si je vědom, že zranil Boží lásku.

Agostino Trapè formuluje základní princip Augustinovy nauky o smírné modlitbě: „Hřích, který byl jednou spáchán, nemůže zůstat nepotrestán: buďto bude potrestán Bohem, nebo bude potrestán námi.“²³ Celá řada míst ze světcových děl toto pojetí dosvědčuje: „Hřích musí být potrestán, neboť žezlo spravedlnosti je žezlem jeho království. Mohl by hřích zůstat nepotrestán? Nemůže; hřích musí být potrestán, pokud by nemusel být potrestán, nebyl by to ani hřích. Předědi Boha; pokud nechceš, aby tě potrestal On, potrestej se sám.“²⁴ „Je nezbytné, aby za každou nespravedlností, velkou či malou, následoval trest, buďto ze strany samého člověka, který lituje, nebo ze strany Boha, který odplácí. Avšak ten, který lituje, už trestá sám sebe. (...) Dříve než On na tebe shlédne, aby tě potrestal, předědi ho vyznáním a potrestej se sám, takže on pak nenajde, za co by trestal. Když trestáš svou nepravost, konáš dílo spravedlnosti. Bůh s tebou bude mít slitování, protože nalezne, že jednáš podle spravedlnosti.“²⁵

Z kontextu celé Augustinovy teologie vyplývá, že toto jakési ospravedlnění, které člověk může získat svou modlitbou a pokáním, se vztahuje na ty, kteří již byli vykoupení Ježíšem Kristem a obdrželi zdarma a bez svých zásluh dar spásy. Tvrdit opak by znamenalo přisuzovat Augustinovi myšlenky, proti kterým dlouhou dobu zápasil a které podle něj „zasahovaly křesťanství v samotném jeho srdci: vyprazdňovaly a zbavovaly významu Kristův kříž a naši spásu.“²⁶ „Kříž Kristův se ukazuje jako marný, pokud se tvrdí, že ke spravedlnosti a věčnému životu lze dospět bez Kristova tajemství. Avšak právě toto se obha-

23 *L'uomo e maestro di preghiera*, 78.

24 *Ennar. in psal.* 44,18 (CCL 38, 506).

25 *Tamtéž*, 58,(1),13 (CCL 39, 739). Srov. také: *Sermo* 19,2 (CCL 41, 252-253); 20,2 (CCL 41, 263); 29,6 (CCL 41, 375-376). Cyrillus Lambot (ed.), Turnholti Typographi Brepols editores pontificii, Brepols 1997.

26 *L'uomo, il pastore, il mistico*, 233.

juje v oné knize,²⁷ neříkám, že vědomě, to bych musel říci, že její autor není křesťan, ale, jak spíše věřím, nevědomě.“²⁸

Přesto se mi výše uvedená terminologie, zdůrazňující nutnost trestu, nezdá být zcela vhodná. Zdá se, jako by byla Bohu upírána možnost upustit od trestu bez požadované náhrady, jak ve své soteriologické reflexi zdůrazňuje například C. V. Pospíšil: „Žádný poškozený nemá povinnost vyžadovat absolutně plnou náhradu za svoji pohaněnou čest. Je nezadatelným právem každého, aby prominul, co poškoditel není s to vrátit, a právní řád neutrpí žádnou újmu. Podstatou obnovení pořádku přece není restituce poškozené cti, nýbrž vnitřní obrácení, vnitřní náprava poškoditele.“²⁹ Pro skutečně křesťanskou spiritualitu se zdá nanejvýš důležité, abychom nutnost pokání vnímali jakožto nutnost pro člověka, který potřebuje stát před Bohem v pravdě, tedy i ve vědomí vlastního hříchu, a ne jako nutnost pro Boha. To v posledku naprosto souzní s celkem Augustinovy nauky o modlitbě, jak jsme ukázali u její dalších forem, které vždy byly zaměřeny nejen k oslavě Boha, nýbrž také k povznesení člověka.

Závěr

Pokusili jsme se na několika bodech ukázat, proč lze svatého Augustina považovat za velkého učitele modlitby, a to i přesto, že s jeho jménem nebývá spojována žádná konkrétní škola spirituality či vnitřní modlitby, jak je známa z následujících staletí. Dá se říci, že tento světec pokládá společné základy, na nichž je možné dále budovat a dotvářet spiritualitu různých škol i životních stavů. Sám Augustin zná jistě „privilegované“ skupiny osob, zvláštním způsobem zasvěcené modlitbě. V listu 130, adresovaném římské vdově Probě,³⁰ který je jeho jediným dílem věnovaným výlučně tématu modlitby, ukazuje na základě biblické citace (srov. 1Tim 5,5), že právě vdovy jsou jednou z těchto skupin.³¹ Avšak nakonec jsou všichni křesťané povoláni neklást svou

27 V Pelagiově díle *De natura*. Dílo se nedochovalo, šlo o polemický spis, zaměřený proti Augustinovu *De natura et gratia*. Srov.: [http://www.documentacatholicaomnia.eu/02m/0360-0430,_Pelagius_Britannicus,_Vita_Operaque._Operum_Editionumque_Recensio_\[Editor\]_.MLT.pdf](http://www.documentacatholicaomnia.eu/02m/0360-0430,_Pelagius_Britannicus,_Vita_Operaque._Operum_Editionumque_Recensio_[Editor]_.MLT.pdf) ze dne 9.3. 2009.

28 *De natura et gratia*, 6,6-7,7 (PL 44, 250).

29 TIRAD VÁCLAV POSPÍŠIL: *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*, Krystal OP – Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2006, 335. Citace je vzata z pasáže, která se zabývá dílem smíření, které vykonal Kristus, v kontextu této práce je proto třeba vnímat její přenesené použití.

30 Srov. o její osobě: S. Agostino d'Ipbona: *La preghiera*, a cura di Antonio Cacciari, Paoline, Roma 1981. Tato práce obsahuje rovněž komentář k celému listu 130.

31 Srov.: *Epistola* 130,15,29 (CSEL 44, 73-74).

naději do něčeho jiného než do Boha, čímž se na tomto světě stávají „Kristovými vdovami“, tj. lidmi nezabezpečenými, kteří v modlitbě očekávají od Boha spásu a naplnění svého života.³² Každý křesťan, který žije na místě, kam ho Bůh volá, může již touto odpovědí vyjádřit svou touhu po společenství s Bohem, která je základem modlitby. V přijetí vlastního povolání projevuje poslušnost vůči Božímu plánu, která je základem toho, co jsme nazvali modlitbou života. Díky ní se učíme, jak prožívat ty chvíle, které jsou věnovány výlučně společenství s Bohem, tedy modlitbě v užším slova smyslu.

Nejvyšším vzorem křesťanské modlitby je samozřejmě sám Ježíš Kristus, který k nám promlouval lidskými slovy a sám se jimi modlil. Naše modlitba je účastí na jeho modlitbě, náš vztah k Bohu účastí na jeho vztahu k Otci. Ježíšův život vyvrcholil obětí na Golgotě, která je projevem dokonalého klanění, chvály, díků i smírnou obětí přinesenou Bohu. Různé formy modlitby, o nichž byla řeč, jsou tedy všechny přítomny v této oběti. Protože na této oběti máme nejplnějším způsobem účast v oběti mše svaté, je mše místem vrcholného projevu a spojení všech našich postojů před Bohem – forem modlitby.

*(Tato studie byla zpracována na základě mé magisterské práce:
Modlitba u svatého Augustina, KTF UK, Praha 2009.)*

KARMEL

ČASOPIS PRO DUCHOVNÍ ŽIVOT

Vydává Českomoravská generální delegatura řádu karmelitánů v Kostelním Vydří.

Odpovědný redaktor P. Gorazd Cetkovský O.Carm.

ISSN - KARMEL 1210 - 499X

Podávání novinových zásilek povoleno Českou poštou s. p., ředitelstvím odštěpného závodu Jižní Čechy v Českých Budějovicích, j. zn.: P - 1911 / 97 ze dne 9. dubna 1997.

Evidenční číslo: MK ČR E 13791

Starší čísla časopisu najdete na www.karmel.cz

32 Tamtéž 16,30 (CSEL 44, 75).